

ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО ВИПРОБУВАННЯ
для вступників до Інституту філології
з ОКР «молодший спеціаліст» на 2 курс
на спеціальності «українська мова і література та іноземна мова»,
«фольклористика, українська мова і література та іноземна мова»

УКРАЇНСЬКА МОВА

Під час випробування абітурієнт повинен виявити системні теоретичні знання української літературної мови: її словникового складу, фонетичної і граматичної будови; уміти на практиці застосовувати теоретичні відомості зокрема при письмовому виконанні комплексного аналізу складного речення.

1. ЛЕКСИКА І ФРАЗЕОЛОГІЯ

Слово як лексична одиниця. Ознаки слова як мовної одиниці. Лексичне значення слова. Пряме і переносне значення слова. Види переносних значень. Лексика української мови за походженням: питома лексика; лексичні запозичення з інших мов. Лексика української мови за вживанням: загальноновживані слова; лексика обмеженого використання. Поняття про фразеологічні одиниці. Словники української мови.

Лексико-фразеологічний аналіз слова:

1. Записати слово.
2. Лексичне значення (пряме чи переносне).
3. Якщо значення переносне, то визначити вид перенесення.
4. Утворити словосполучення з цим словом.
5. Встановити походження слова.
6. Вказати, яким є слово: загальноновживаним, діалектним, професійним, термінологічним чи образним.
7. Визначити, до активної чи до пасивної лексики (застаріле слово або неологізм) належить аналізоване слово.

2. ФОНЕТИКА. ОРФОЕПІЯ. ГРАФІКА. ОРФОГРАФІЯ

Артикуляційно-акустична характеристика голосних та приголосних звуків української мови.

Зміни звуків у мовному потоці:

1. Вимова голосних (наголошених і ненаголошених).
2. Вимова приголосних: а) звукове значення буквосполучень ДЗ, ДЖ; б) особливості вимови глухих приголосних перед дзвінкими і дзвінких приголосних перед глухими; в) вимова груп приголосних (уподібнення, спрощення), г) вимова м'яких приголосних; г) вимова подовжених приголосних. Чергування голосних, зокрема чергування [о], [е] з [і]. Чергування приголосних: [г] – [ж] – [з']; [к] – [ч] – [ц']; [х] – [ш] – [с']. Чергування приголосних при словозміні дієслів: [д] – [дж]; [з] – [ж]; [т] – [ч]; [с] – [ш]; [п] – [пл]; [в] – [вл].

Правила вимови слів з апострофом. Склад і складоподіл. Наголос. Інтонаційна будова речень.

Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт. Букви Я, Ю, Є, Ї, Щ та їх звукове значення. Правопис ненаголошених голосних [е], [и], [о] в коренях слів. Правопис ненаголошених голосних, що не перевіряються наголосом. Позначення м'якості приголосних на письмі буквами Ъ, Я, Ю, Є, І. Сполучення ЙО, БО. Правила вживання м'якого знака. Правила вживання апострофа. Написання слів із подвоєними приголосними. Правопис власних та загальних назв. Написання великої букви. Написання слів іншомовного походження.

Фонетичний аналіз слова:

1. Записати слово у фонетичній транскрипції.
2. Визначити кількість букв і звуків у слові.
3. Поділити слово на склади (відкриті, закриті), визначити місце наголосу (склад наголошений, ненаголошений).
4. Схарактеризувати голосні звуки (ряд, ступінь підняття, наявність чи відсутність огублення).
5. Схарактеризувати приголосні звуки: а) за участю голосу й шуму (сонорні, шумні дзвінки, шумні глухі); б) за активним мовним органом (губні, язикові, глотковий); в) за способом творення (проривні, щілинні, африкати, дрижачі); г) за твердістю / м'якістю (тверді, м'які, напівпом'якшені); г) за носовим забарвленням (носові, неносові); д) за акустичним враженням (свистячі, шиплячі).

3. МОРФОЛОГІЯ І СЛОВОТВІР

Будова слова. Словотвір. Твірні основи при словотворенні. Основні способи словотворення в українській мові: морфологічні й неморфологічні. Основні способи творення іменників, прикметників, дієслів. Способи творення складних слів. Творення і правопис складноскорочених слів. Зміни приголосних при творенні прикметників за допомогою суфікса –СЬК–; вищого ступеня порівняння прикметників з допомогою суфікса –Ш–; іменників за допомогою суфікса –СТВ–; іменників із суфіксом –ИН– від прикметників на –СЬК–, –ЦЬК–. **Морфемний аналіз** слова передбачає визначення основи слова, закінчення, кореня, афіксів. **Словотвірний аналіз** слова передбачає визначення твірної основи (похідної чи непохідної), способу словотворення.

Іменник як частина мови. Лексичне значення іменника, морфологічні ознаки, синтаксична роль.

Морфологічний аналіз іменника:

1. Записати слово.
2. Початкова форма.
3. На яке питання відповідає.
4. Лексичне значення (власна чи загальна назва, назва істоти чи неістоти, конкретне чи абстрактне значення).
5. Рід.
6. Число.
7. Відміна (група – для 1-ї та 2-ї відмін).
8. Відмінок.
9. Спосіб творення (для похідних іменників). Особливості правопису.
10. Синтаксична роль у реченні.

Прикметник як частина мови. Лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Правопис -Н- і -НН- у прикметниках. Правопис складних прикметників разом і через дефіс. Правопис українських прізвищ прикметникового типу.

Морфологічний аналіз прикметника:

1. Записати слово.
2. Початкова форма.
3. На яке питання відповідає.
4. Лексичне значення і розряд за значенням: якісний, відносний чи присвійний (або такий прикметник, що перейшов з одного розряду в інший).
5. Форма: повна чи коротка (для прикметників чоловічого роду), стягнена чи нестягнена (для прикметників жіночого й середнього роду, а також у формі множини).
6. Якщо є – ступінь порівняння (для якісних прикметників): вищий, найвищий. Форми ступенів порівняння (проста чи складена).
7. Група (тверда, м'яка чи особлива).
8. Рід.
9. Число.
10. Відмінок.
11. Спосіб творення (для похідних прикметників). Особливості правопису.
12. Синтаксична роль у реченні.

Числівник як частина мови. Лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди числівників за значенням. Сполучення числівника й іменника.

Морфологічний аналіз числівника:

1. Записати слово.
2. Початкова форма.
3. На яке питання відповідає.
4. Розряд за значенням: а) кількісний (власне кількісний, збірний, дробовий, неозначено-кількісний); б) порядковий.
5. Група за будовою (простий, складний, складений).
6. Рід (якщо є).
7. Число (якщо є).
8. Відмінок.
9. Спосіб творення (для похідних числівників). Особливості правопису.
10. Синтаксична роль у реченні, зв'язок з іменниками.

Займенник як частина мови. Лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Співвіднесеність займенників з іменниками, прикметниками і числівниками.

Морфологічний аналіз займенника:

1. Записати слово.
2. Початкова форма.
3. На яке питання відповідає, з якою частиною мови співвідносний.
4. Розряд за значенням: особовий, зворотний, присвійний, вказівний, означальний, питальний, відносний, неозначений, заперечний.
5. Рід (якщо є).
6. Число (якщо є).
7. Відмінок.
8. Особливості відмінювання і правопису.
9. Спосіб творення (для похідних займенників).
10. Синтаксична роль у реченні.

Дієслово як частина мови. Лексичне значення дієслова. Його морфологічні ознаки і синтаксична роль. Форми дієслова.

Морфологічний аналіз дієслова:

1. Записати слово.
2. Початкова форма (інфінітив).
3. На яке питання відповідає.
4. Що означає: дію чи стан.
5. Перехідне чи неперехідне.
6. Вид: доконаний чи недоконаний.
7. Спосіб: дійсний, умовний чи наказовий.
8. Час: теперішній, минулий чи майбутній (проста чи складена форма).
9. Особа (для теперішнього і майбутнього часу та наказового способу).
10. Число.
11. Рід (для форм однини минулого часу та умовного способу).
12. Дієвідміна.
13. Особливості творення і правопису.
14. Синтаксична роль у реченні.

Дієприкметник як особлива форма дієслова. Лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприкметниковий зворот. Розділові знаки при дієприкметникових зворотах.

Морфологічний аналіз дієприкметника:

1. Записати слово.
2. Початкова форма (називний відмінок однини чоловічого роду).
3. На яке питання відповідає.
4. Активний чи пасивний.
5. Вид: доконаний чи недоконаний.
6. Час: теперішній чи минулий.
7. Рід.
8. Число.
9. Відмінок.
10. Спосіб творення і правопису.
11. Синтаксична роль у реченні.

Дієприслівник як особлива форма дієслова. Лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприслівниковий зворот. Розділові знаки при звороті і одиничному дієприслівникові. НЕ з дієприслівниками.

Морфологічний аналіз дієприслівника:

1. Записати слово.
2. На яке питання відповідає.
3. Вид: доконаний чи недоконаний.
4. Час: теперішній чи минулий.

5. Спосіб творення і правопис.
6. Синтаксична роль у реченні.

Прислівник як частина мови. Лексичне значення, морфологічні особливості, синтаксична роль. Розряди прислівників за значенням. Написання прислівників разом і через дефіс. Правопис прислівникових сполучень. -Н- і -НН- у прислівниках. НЕ і НІ з прислівниками.

Морфологічний аналіз прислівника:

1. Записати слово.
2. На яке питання відповідає.
3. Розряд за значенням: а) означальний (якісно-означальний, кількісно-означальний, прислівник способу дії); б) обставинний (місця, часу, мети, причини).
4. Ступінь порівняння (для якісно-означальних).
5. Спосіб творення і правопис.
6. Синтаксична роль у реченні.

Прийменник як частина мови. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника. Написання похідних прийменників разом, окремо, через дефіс.

Морфологічний аналіз прийменника:

1. Записати слово.
2. З якою частиною мови сполучається.
3. З якою відмінковою формою поєднується.
4. Група за походженням: а) первинний (непохідний); б) вторинний (похідний).
5. Група за будовою (простий, складний чи складений).
6. Особливості правопису (для вторинних прийменників).

Сполучник як частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю. Написання сполучників разом і окремо. Розділові знаки при сполучниках.

Морфологічний аналіз сполучника:

1. Записати слово.
2. Розряд за значенням і синтаксичною роллю: а) сполучник сурядності (єднальний, протиставний, розділовий); б) сполучник підрядності (часовий, причиновий, умовний, способу дії, мети, допустовий, порівняльний).
3. Група за походженням: а) первинний (непохідний); б) вторинний (похідний).
4. Група за будовою (простий, складний чи складений).
5. Особливості правопису (для вторинних сполучників).

Частка як частина мови. Групи часток за значенням і вживанням: формотворчі, словотворчі, фразові. Написання часток разом, окремо, через дефіс.

Морфологічний аналіз частки:

1. Записати слово.
2. Група за значенням і вживанням (формотворча, словотворча, фразова).
3. Особливості правопису.

Вигук. Вигук як частина мови. Значення вигуків. Звуконаслідувальні слова. Формули мовного етикету. Розділові знаки при вигуках.

Морфологічний аналіз вигука:

1. Записати слово.
2. Розряд за значенням (емоційний, спонукальний, звуконаслідувальний чи належить до слів мовного етикету).
3. Група за походженням (непохідний, похідний).

4. СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ

Словосполучення як синтаксична одиниця. Речення як основна синтаксична одиниця. Просте двоскладне речення. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Способи вираження підмета. Способи вираження присудка. Односкладні речення. Типи односкладних речень за способом вираження та значенням головного члена.

Другорядні члени речення у двоскладному й односкладному реченнях. Означення узгоджене й неузгоджене. Прикладка як різновид означення. Способи вираження означень. Додаток прямий і непрямий. Способи вираження додатків. Типи обставин за значенням і способи їх вираження. Зв'язки другорядних членів речення з граматичною основою.

Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами; зі звертанням; зі вставними словами, словосполученнями та реченнями; з відокремленими членами речення.

Складне речення. Ознаки складного речення. Засоби зв'язку простих речень у складному: 1) інтонація і сполучники або сполучні слова; 2) інтонація.

Складносурядне речення. Єднальні, протиставні та розділові сполучники у складносурядному реченні. Сміслові зв'язки між простими реченнями у складносурядному. Розділові знаки у складносурядних реченнях.

Складнопідрядне речення. Головне і підрядне речення. Розділові знаки між головним і підрядним реченнями. Основні види підрядних речень. Складнопідрядні речення з кількома підрядними. Їх типи за характером зв'язку між частинами: а) складнопідрядні речення з послідовною підрядністю; б) складнопідрядні речення із супідрядністю (однорідною чи неоднорідною); в) складнопідрядні речення з мішаною підрядністю. Розділові знаки у складнопідрядному реченні з кількома підрядними.

Безсполучникове складне речення. Типи безсполучникових складних речень за характером смислових відношень між частинами: 1) з однорідними частинами (рівноправними); 2) з неоднорідними. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.

Складні речення з різними видами зв'язку. Складні речення з сурядним і підрядним зв'язком. Складне речення зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком.

Способи передачі чужого мовлення. Розділові знаки при прямій мові. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Розділові знаки при цитаті. Діалог. Розділові знаки при діалозі.

Синтаксичний розбір словосполучення:

1. Початкова форма (встановлюється за початковою формою головного слова).
2. Тип словосполучення за належністю головного слова до певної частини мови: іменникове, прикметникове, числівникове, займенникове, дієслівне, прислівникове.
3. Яке питання ставиться від головного слова до залежного.
4. Якою частиною мови виражене залежне слово.
5. Вид підрядного зв'язку: узгодження, керування чи прилягання.

Синтаксичний розбір простого речення:

1. Тип речення за метою висловлювання: розповідне, питальне, спонукальне.
2. Тип речення за емоційним забарвленням: окличне, неокличне.
3. Тип речення за складом граматичної основи: двоскладне, односкладне (означено-особове, неозначено-особове, узагальнено-особове, безособове, називне).
4. Тип речення за наявністю чи відсутністю другорядних членів: непоширене, поширене.
5. Тип речення за наявністю структурно необхідних членів: повне, неповне.
6. Тип речення за наявністю чи відсутністю ускладнювальних засобів: неускладнені, ускладнені (однорідними членами, звертаннями, вставними словами, словосполученнями, реченнями, відокремленими членами).
7. Аналіз членів речення.
8. Розділові знаки в реченні.

Синтаксичний розбір складного речення:

1. Тип речення за характером синтаксичних відношень і зв'язків між його частинами (складносурядне, складнопідрядне, безсполучникове, складне із сурядним і підрядним зв'язком, складне зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком).
2. Кількість частин-речень і характер відношень (смислових зв'язків) між ними.
3. Засоби вираження зв'язку між частинами: інтонація, сполучники чи сполучні слова.
4. Аналіз кожної частини як простого речення.
5. Розділові знаки в реченні.
6. Графічна схема речення (за шкільним підручником).

5. СТИЛІСТИКА

Поняття про стиль і стилістичну норму. Стилї української мови:

- а) науковий стиль; б) офіційно-діловий стиль; в) художній стиль; г) публіцистичний стиль; д) розмовний стиль.

6. СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКА МОВА

Походження слов'янської писемності. Дві старослов'янські азбуки – кирилиця і глаголиця. Фонетична система старослов'янської мови. Перша, друга і третя перехідні палаталізації. Наслідки сполук приголосних із * j. Система іменників старослов'янської мови. Дієслівні часи у старослов'янській мові.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бас-Кононенко О.В., Гнатюк Л.П., Українська мова. Теорія, завдання, тести: Навч. посіб. для старшокласників та вступників до вищих навч. закл. України. – К.: Знання, 2009.
2. Козачук Г.О. Українська мова для абітурієнтів. – К.: 2003.
3. Леута О.І. Старослов'янська мова. –К.: Вища школа, 2001.
4. Мойсієнко А.К, Бас-Кононенко О.В., Бондаренко В.В. та ін. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фонетика: Підручник для студентів вищ. навч.закл. – К.: Знання, 2010.
5. Сучасна українська мова / За ред. О.Пономарева. – К.: Либідь, 2001.
6. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні; Ін-т української мови. – К.: Наукова думка, 2000.
7. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Укр. енциклопедія ім. М.П.Бажана, 2004.
8. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. – К.: Освіта, 1997.
9. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2003.

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ

Поняття про **основні жанри фольклору** – думи, балади, історичні пісні, обрядові, родинно-побутові, ліричні пісні, перекази, легенди, казки, загадки, прислів'я, приказки. Їхня роль і місце в духовному житті українського народу, характерні особливості художньої мови, своєрідність віршування. Подібне й відмінне в баладі, думі та історичній пісні.

Образи, тематика, художні ідеї, поетична специфіка, особливості композиції, художня мова **українських народних дум**. ("Дума про козака Голоту", "Дума про Марусю Богуславку", "Дума про Самійла Кішку", "Хмельницький і Барабаш").

Особливості композиції, характеротворення, художньої мови, віршування **історичних народних пісень** "Зажурилась Україна, бо нічим прожити...". "Ой був в Січі старий козак...", "Чи не той то хміль...", "Пісні про Устима Кармелюка".

Основні жанри та особливості **обрядового фольклору** — колядок, щедрівок, веснянок, весільної поезії.

ДАВНЯ УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Перекладна література старослов'янською мовою: біблійні книги, апокрифи, житійні повісті та оповідання, патерики, повісті про Троянську війну, Александра Македонського ("Александрія"), Варлаама і Іоасафа, збірники афоризмів ("Бджола").

Оригінальна література. Жанрово-тематична природа літописів як історико-художніх текстів. "Повість минулих літ". Повчальна література. "Слово про Закон і Благодать" Іларіона Київського, "Поучення" Володимира Мономаха.

"Слово о полку Ігоревім". Історичне підґрунтя твору, образи, композиційна та ідейно-естетична своєрідність.

Розвиток полемічної літератури. Іван Вишенський – найвидатніший полеміст доби. Жанр, зміст, художня спрямованість, засоби творення сатиричного та комічного в "Посланні до єпископів".

Козацькі літописи. "Літопис Самовидця": особливості тематики та композиції. "Історія Русів" – своєрідний трактат про історичний розвиток України від давнини до другої половини XVIII ст.

Загальна характеристика філософських поглядів та естетичних засад **творчості Григорія Сковороди**. Тема, художні ідеї, ритмічна своєрідність, засоби сатири, особливості мови збірки "Сад божественних пісень".

Художня трансформація філософських ідей у байках Григорія Сковороди. Збірка "Байки Харківські". Теоретичні погляди на байки та притчі в передмові до збірки.

НОВА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА. ЛІТЕРАТУРА

кін. XVIII – кін. XIX ст.

Становлення нової української літератури, її гуманістичний та демократичний характер. Зв'язок із фольклором, давньою літературою, театром.

Іван Котляревський. "Енеїда". Жанровий різновид. Проекція сюжету Вергілія на українську історію та сучасність. Розвиток давньоукраїнської бурлескової традиції. Неоднозначність персонажів. Елементи сатири.

Зв'язок драматургії І. Котляревського з давньою українською драмою і новаторський характер п'єси "Наталка Полтавка". Особливості жанру "малоросійської опери", провідні художні ідеї. Принцип групування персонажів, засоби характеротворення.

Особливості романтичних балад та байок **Є.Гребінки та М.Гулака-Артемовського**. Алегоричний зміст. Романтична поетика. Вплив фольклору.

Г. Квітка-Основ'яненко – перший прозаїк нової української літератури. Орієнтація на народне світобачення, принципи фольклорної поетики, стилістику сентименталізму та реалістичну художню типізацію в повістях "Маруся" та "Конотопська відьма". Художні особливості драматургії Г.Квітки-Основ'яненка. "Сватання на Гончарівці".

Тарас Шевченко – основоположник нової української літератури.

Ранній період творчості (1838-1843) Жанри, проблематика, персонажі. Художня трансформація народнописенної символіки.

Проблемно-тематичні та стильові особливості творчості періоду "трьох літ". Осуд колоніальної політики царизму. Сюжет і композиція, проблематика, ідейний зміст творів цього періоду.

Творчість періоду ув'язнення та заслання (1847-1857). Обставини створення циклу "В казематі". Структура циклу. Тематична поліфонія, романтична символіка, фольклорні образи.

Творчість періоду після заслання (1857-1861). Творче піднесення у зв'язку зі звільненням, переосмислення біблійних мотивів та сюжетів.

Пантелеймон Куліш. Романтичний характер поетичної творчості.

Жанр, історична основа, тема, особливості сюжету і композиції, мови, взаємопроникнення реалістичної та романтичної оповіді в романі "Чорна рада".

"Народні оповідання" **Марка Вовчка**, їх зв'язок із фольклором, антикріпосницька й гуманістична спрямованість. Жанрові особливості, тематика, проблематика творів. Художня майстерність у створенні образів-характерів.

Визначальні ознаки художнього стилю **Івана Нечуя-Левицького**. Тематика і проблематика повістей "Микола Джеря" й "Кайдашева сім'я".

Тематичне і жанрове новаторство творчості **Панаса Мирного**. Роман Панаса Мирного та Івана Білика "Хіба ревуть воли, як ясла повні?". Історія створення, джерела, проблематика, своєрідність жанру та композиції, багатство деталей побуту, різноманітність характерів, проникнення в суперечності доби, психологізм.

Становлення та розвиток професійного театру в Україні. «Театр корифеїв». Творчість **М.Кропивницького, М.Старицького та І.Карпенка-Карого**.

Тематична і жанрова багатоаспектність творчості **Івана Франка**. Багатство тематики, ідейно-естетична глибина, різноманітність форм поезій зі зб. "З вершин і низин", "Зів'яле листя", "Мій Измарагд".

Біблійний сюжет та його художня трансформація в поемі "Мойсей". Ідейна і композиційна роль прологу.

НОВІТНЯ УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

(кін. XIX – XX ст.)

Основні літературні течії та напрямки в українській літературі межі століть.

Імпресіонізм. Творчість **Михайла Коцюбинського**. Жанр, символіка назв творів, особливості сюжету, композиції "Intermezzo", "Цвіт яблуні".

Жанр твору, тема, композиція, персонажі, особливості характеротворення в повісті «Тіні забутих предків».

Багатогранність таланту **Лесі Українки**. Основні мотиви, особливості поетичного стилю і мови лірики. Новаторство ритміки.

Драматургія Лесі Українки. Поняття про "драму ідей".

"Лісова пісня". Оригінальність жанру, композиції, персонажі, оповідна манера, єдність реалій доби і міфопоетики. Драматургічна й віршувальна майстерність. Неоромантизм в українській літературі.

"Бояриня". Тема, час і місце дії, проблематика, центральні персонажі, художні ідеї.

Експресіонізм в українській літературі. Композиція, персонажі, ідейний зміст, художня мова новел **Василя Стефаника** "Новина", "Камінний хрест".

Феміністичний рух та його відлуння в прозі **Ольги Кобилянської** Особливості індивідуального стилю. Основні теми, жанри, особливості сюжету, композиції, характеротворення у повістях "Людина" і "Земля".

Творчість **Миколи Вороного** в контексті українського модернізму.

Основні мотиви поезії **Олександра Олеся**, особливості стилю, версифікаційна майстерність, багатство риторичних фігур, мелодійність.

Лаконізм зображення подій, загостреність конфліктів, психологічна вмотивованість вчинків і поведінки персонажів у творчості **Володимира Винниченка**.

Особливості поетичного стилю **Павла Тичини**. Збірка "Сонячні кларнети". Жанр, теми, ідеї, особливості віршування. Засоби символізму та імпресіонізму. Афористичність, застосування риторичних фігур. Значення творчості П.Тичини для розвитку української поезії.

Микола Зеров і "неокласики" (М.Рильський, М.Драй-Хмара, П.Филипович, Юрій Клен). Уславлення краси як духовної гармонії. Культурологічна насиченість творів, яскравість візуальних образів.

Поезія **Максима Рильського**: основні мотиви, художні ідеї та засоби їхнього втілення.

Володимир Сосюра – найніжніший лірик ХХ ст. Риси індивідуального стилю. Елементи символізму та імпресіонізму.

Особливості індивідуального стилю **Богдана-Ігоря Антонича**, новаторство, значення творчості.

Характерні ознаки індивідуального стилю **Григорія Косинки**. Проблемно-тематичні та стильові особливості новелістики.

Гумор і сатира в українській літературі ХХ ст. Творчість **Остапа Вишні**. Тематика і проблематика, жанрова різноманітність творів.

Новелістика **Миколи Хвильового**. Характер художнього мислення письменника, поєднання реалістичних, романтичних та імпресіоністичних засобів у творчості.

Роман "Місто" **В.Підмогильного** – зразок української урбаністичної прози. Провідні проблеми, художні ідеї. Складність і неоднозначність образу головного героя.

Романтичний характер творчості **Юрія Яновського**. "Вершники": жанрова своєрідність, особливості сюжету, композиції, центральні персонажі, ідейний зміст, художня мова.

Українська драматургія поч. ХХ ст. Творчість **Миколи Куліша та Івана Кочерги**.

Поєднання реалістичних і романтичних засад, конкретно-історичного та вічного, національного й загальнолюдського у творчості **Олександра Довженка**.

"Празька школа": творчість **Євгена Маланюка, О. Ольжича, Олени Теліги**.

Голодомор 1932-1933 рр. в художньому осмисленні **Уласа Самчука ("Марія) та Василя Барки ("Жовтий князь")**.

Жанрові особливості, тематика і проблематика, автобіографічна основа, центральні персонажі, засоби психологізму романів **Івана Багряного** "Тигролови" та "Сад Гетсиманський".

Пісенна творчість **Андрія Малишка**. Фольклорне коріння, місткість образів-символів, художніх деталей.

Тематика і проблематика, ідейний зміст, місце в літературному процесі роману **Олеся Гончара** "Собор".

"Шістдесятництво" як літературний та культурний феномен. Мотиви, художні образи, жанрово-стилістична своєрідність творчості **Дмитра Павличка, Ліни Костенко, Василя Симоненка, Івана Драча**.

Історичний роман у віршах "Маруся Чурай" **Ліни Костенко**. Жанр, тема, особливості композиції, оповідної манери, персонажі, засоби характеротворення, художня мова.

Новелістика **Григора Тютюнника**. Тематика, персонажі, особливості сюжетно-композиційних вирішень, оповідної манери, художньої мови.

Жанрові та тематичні особливості творчості **Валерія Шевчука**.

Трагізм долі та творчості **Василя Стуса**. Поезія як засіб "прямостояння". Провідні мотиви, оригінальність стилю.

Сучасний літературний процес. Проблеми розвитку.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бернадська Н.І. Українська література ХХ століття. - К.: Знання-Прес, 2002
2. Гаєвська Н.М. Українська література ХІХ ст. Хрестоматія. За ред. Н.М. Гаєвської. - К.: Либідь, 2006
3. Духовні криниці. Хрестоматія з української літератури /Упорядники Г.Семенюк, П.Хропко. – К.: Освіта, 1997. - 544 с.
4. Живиця. Хрестоматія української літератури ХХ ст.: У 2-х кн./За редакцією М.М.Конончука. – К.: Твім інтер, 1998.
5. Іспит з української літератури. Тести: навч. посіб. /Т.М.Андрєєва, Г.А.Александрова, ... Г.Ф.Семенюк (кер. авт. кол.) За ред. Н.М.Гаєвської. - К.: Логос, 2011. – 615с.
6. Історія української літератури 70-90 років ХІХ ст.: У 2 т. /За ред. проф. О.Гнідан. - К., 1999
7. Історія української літератури ХХ століття: У 2 кн. Підручник /За ред. В.Г.Дончика. -К.: Либідь, 1998
8. Краса і сила українського слова. Хрестоматійні тексти ХХ століття. Навч. пос. за прогн. 10-11 кл. /Упорядник і автор Юлія Солод. - К.: Світло знань, 2000
9. Літературознавча енциклопедія / Автор-укладач Юрій Ковалів. — Т. 1, 2. — К.: Видавничий центр «Академія», 2007. —Т.1. – 608 с., Т.2 - 624с.
10. Літературознавчий словник-довідник /За ред. Р.Гром'яка та ін. - К.: ВЦ «Академія», 2006. - 752 с.
11. Міщенко О.І. Валер'ян Підмогильний: докладний переказ і аналіз творів, зразки творчих робіт: [посібник для учнів 10-11 класів] К.: Генеза, 2011. – 128 с.
12. Міщенко О.І. Іван Франко: докладний переказ і аналіз творів, зразки творчих робіт: [посібник для учнів 10-11 класів] К.: Генеза, 2011. – 192 с.
13. Міщенко О.І. Микола Куліш: докладний переказ і аналіз творів, зразки творчих робіт: [посібник для учнів 10-11 класів] К.: Генеза, 2011. – 112 с.
14. Міщенко О.І. Українська література. Підручник для 10 класу, - К.: Освіта, 2005
15. Міщенко О.І. Українська література: підручник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Генеза, 2011. – 312 с.
16. Семенюк Г., Ткачук М., Ковальчук О. Українська література. Підручник для 11 класу, - К.: Освіта, 2002
17. Семенюк Г.Ф. Українська література. для 10 кл. загальноосв. навч. закл. (профільний рівень) Г.Ф. Семенюк, М.П. Ткачук, О.В.Слоньовська [та ін.]; за заг. ред. Г.Ф.Семенюка. – К.: «Освіта», 2010
18. Семенюк Г.Ф. Українська література: підруч. для 11 кл. загальноосв. навч. закл. (профільний рівень) / Г.Ф. Семенюк, М.П. Ткачук, О.В.Слоньовська [та ін.]; за заг. ред. Г.Ф.Семенюка. – К.: «Освіта», 2011. – 528 с.
19. Семенюк Г.Ф., Гуляк А.Б. Срібний птах: Хрестоматія з української літератури для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів: У 2 ч.-К.: Освіта, 2006
20. Солод Ю. Українська література - ХХ: погляд на межі тисячоліть. Навч. пос. за прогн. 11 кл. - К.: Світло знань, 1999.
21. Українська література у портретах і довідках. /За ред. П.Кононенка. -К. Либідь, 2000
22. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.: У 3 кн. /За ред. В.Яременка. - К.: Рось, 1994.

ІНОЗЕМНА МОВА

АНГЛІЙСЬКА МОВА

Лексичний матеріал: 1000 лексичних одиниць, які містять 850 одиниць продуктивної лексики. **Граматичний матеріал**

а) для усного мовлення

Синтаксис. Вживання простого (поширеного, непоширеного) речення з дієслівним, іменним і складеним присудком.

Вживання безособових речень типу *it is warm, it is raining, it is late*.

Морфологія. Іменник. Вживання іменників у множині, присвійному відмінку.

Артикль. Основні випадки вживання неозначеного, означеного, нульового артиклів.

Прикметник. Вживання прикметників у вищому і найвищому ступенях, утворених за допомогою суфіксів і допоміжних слів.

Дієслово. Вживання *Present Indefinite* для вираження звичайних дій, що відбуваються постійно, регулярно, а також для вираження дій, що відбуваються одна за одною. Вживання *Past Indefinite* для вираження дій, які відбулися у закінчений період часу в минулому; *Future Indefinite* — для вираження майбутніх дій; *Present Continuous* – для вираження дій, що відбуваються у момент мовлення; *Present Perfect* – для вираження дій, завершених у минулому, результат яких відчувається тепер. Вживання *Present Indefinite* для позначення майбутньої дії після сполучників *when, if*. Вживання *Present, Past, Future Indefinite Passive*. Модальні дієслова та їх еквіваленти. Дієслівні форми непрямих способів.

Прислівник. Вживання прислівників у вищому і найвищому ступенях порівняння за допомогою суфіксів і допоміжних слів.

б) для читання

Морфологія. Вступники повинні розпізнавати і розуміти при читанні речення, що містять *Past Continuous Tense, Perfect Tense*, форми на *-ing* (герундій, дієприкметник 1).

Синтаксис. Вступники повинні розпізнавати і розуміти при читанні умовні речення, що виражають нереальні, неможливі дії. Об'єктно-інфінітивна, об'єктно-дієприкметникова та суб'єктно-інфінітивна конструкції.

НІМЕЦЬКА МОВА

Лексичний матеріал: 1000 лексичних одиниць, які містять 850 одиниць продуктивної лексики.

Граматичний матеріал

а) для усного мовлення

Синтаксис. Вживання стверджувальних речень, заперечних речень з *nicht* і *kein*, наказових (спонукальних), питальних речень з питальними словами та без них. Вживання речень з присудком, вираженим зв'язкою з іменником чи прикметником у короткій формі (складний іменний присудок), з простим дієслівним присудком, з простим присудком, вираженим дієсловами з відокремлюваним префіксом у простих і складних часових формах (*Perfekt, Futurum I*).

Вживання речень із складним дієслівним присудком, вираженим модальним дієсловом з інфінітивом, дієсловом, дієсловом з *zu*.

Вживання складнопідрядних речень з підрядним додатковим із сполучником *da*., з підрядним часу із сполучником *wenn*, з підрядним причини із сполучниками *weil, da*, із сполучником *als* для позначення одночасності дії в головному і підрядному реченнях. Вживання складносурядних речень із сполучниками *und, aber, denn, deshalb*. Вживання речень з підметом, вираженим, займенниками *man, es*.

Морфологія. Відмінювання і вживання іменників у різних відмінках.

Артикль. Вживання означеного артикля. Вживання неозначеного артикля. Вживання нульового артикля.

Дієслово. Утворення і вживання часових форм сильних та слабких дієслів.

Прикметник. Вживання короткої форми прикметників. Утворення, і вживання ступенів порівняння прикметників. Прислівник. Вживання прислівників у різних ступенях порівняння.

Займенник. Вживання особових займенників у називному, давальному і знахідному відмінках.

Прийменник.

б) для читання

Вступники повинні розпізнавати та розуміти при читанні інфінітивні групи, основні випадки вживання інфінітива з часткою *zu*.

Складнопідрядні речення з підрядним часу і сполучниками *als, nachdem*, в яких попередня дія виражена дієсловом в *Plusquamperfekt*, а наступна – дієсловом в *Imperfekt*.

Складнопідрядні речення з підрядним означальним, що вводиться сполучними словами *der, die, das* в усіх

відмінках. Речення з пасивною конструкцією. Речення з конструкцією *haben* або *sein+zu+ Infinitiv*. Речення з конструкцією: модальне дієслово + *Infinitiv Passiv*.

Partizip I, Partizip II у ролі означення. Поширене речення, що містить дієприкметникові звороти з *Partizip I, Partizip II*.

ФРАНЦУЗЬКА МОВА

Лексичний матеріал: 1000 лексичних одиниць, які містять 850 одиниць продуктивної лексики.

Граматичний матеріал

а) для усного мовлення

Синтаксис. Вживання простого речення з дієсловом та іменним присудком. Вживання питального речення *est-ce que*, з питальними словами. Вживання заперечної форми речення з *ne...pas, ne...rien, ne...jamais*.

Морфологія. Іменник. Вживання іменників у множині.

Артикль. Вживання означеного і неозначеного артикля в їх основному значенні. Вживання скороченої форми означеного артикля, злитих форм артикля *du, des, au, aux*. Вживання партитивного артикля з іменниками, які означають речовини та якість (*du pain, du courage*).

Найбільш поширені випадки вживання нульового артикля.

Вживання вказівних та присвійних займенникових прикметників з іменниками.

Прикметник. Вживання жіночого роду, форм числа, вживання ступенів порівняння.

Дієслово. Вживання часових форм дієслів що вивчаються відповідно до потреб усного мовлення та читання.

Вживання зворотних дієслів.

Займенник. Вживання особових займенників у (функції підмета і додатка (*me, te, il, les, lui, vous, leur*), вживання неозначено-особового займенника *on*, вживання займенника *у, en*.

Прислівник. Вживання ступенів порівняння прислівників.

б) для читання

Морфологія. Вступники повинні розпізнавати і розуміти при читанні 3-ю особу однини і множини *Plus-que-parfait, Forme passive, Conditionnel Present*, безособові форми дієслова *Gerondif, Participe Present*.

Займенники та частки. Відносні займенники *qui, que*, обмежувальна частка *ne...que*.

Синтаксис. Вступники повинні розпізнавати і розуміти при читанні інфінітивний зворот з підсилювальними частками *c'est...qui, c'est...que*, складнопідрядні речення, в тому числі з підрядними умови.

ІСПАНСЬКА МОВА

Лексичний матеріал: 1000 лексичних одиниць, які містять 850 одиниць продуктивної лексики. **Граматичний матеріал**

а) для усного мовлення

Синтаксис. Вживання простого (непоширеного, поширеного) речення з дієслівним, іменним і складеним дієслівним присудком; вживання дієслів *ser, estar* в іменному присудку; дієслова-зв'язки спонукальних речень; питальних речень без питального слова і з питальними словами; речень в заперечній формі.

Вживання подвійного заперечення в заперечному реченні; складнопідрядних речень з підрядними умови; складнопідрядних речень з підрядними додатковими (дієслово додаткового речення стоїть в *Presente de Indicativo*), імпліцитних речень; складнопідрядних речень.

Морфологія. Артикль. Основні випадки вживання неозначеного артикля. Основні випадки вживання означеного артикля. Основні випадки вживання нульового артикля.

Займенник. Вживання присвійних займенників в ненаголошеній формі (перед іменниками) *Mi libro*, вказівних займенників-прикметників (перед іменниками) *Este libro*, заперечних займенників; неозначених займенників-прикметників (перед іменниками); особових займенників у функції підмета, прямого і непрямого додатка (ненаголошена форма).

Прикметник. Вживання прикметників у відповідному роді і числі, у вищому та найвищому ступенях порівняння, вживання особливих форм ступенів порівняння прикметників *bueno, malo, grande, peque.o, alto, bajo*.

Дієслово. Вживання часів дієслів *Modo Indicativo. Presente de Indicativo, Pret.rito Perfecto, Pret.rito Indefinido, Futuro Simple; Imperativo*: дієслів 2-ї особи однини і множини (стверджувальна і заперечна форма); *Infinitivo*.

Вживання неправильних та зворотних дієслів. Вживання форм інфінітива, що пишуться разом з особовими займенниками. Вживання безособових речень.

Вживання інфінітивних конструкцій *gustar+infinitivo; querer+ infinitivo; empezar a+infinitivo; tener que+infinitivo; aprender+ infinitivo*.

Прислівник. Вживання ступенів порівняння прислівників.

б) для читання

Морфологія. Вступники повинні розпізнавати і розуміти при читанні речення з дієсловами *Pret.rito Imperfecto de Indicativo, Pret.rito Pluscuamperfecto de Indicativo*. Вступники повинні розпізнавати і розуміти дієслівні форми *Gerundio, Participio pasado, Presente de Subjuntivo, Imperativo negativo* зворотних дієслів; *Voz pasiva*; інфінітивні конструкції *o.r+infinitivo, acabar de+infinitivo, estar+participio, haber de+infinitivo, al+infinitivo, ponerse+participio*.

Синтаксис. Вступники повинні розпізнавати і розуміти при читанні складносурядні речення.

ІТАЛІЙСЬКА МОВА

Лексичний матеріал: 1000 лексичних одиниць, які містять 850 одиниць продуктивної лексики. **Граматичний матеріал**

а) для усного мовлення

Синтаксис. Вживання простого речення з дієсловом та іменним присудком. Вживання дієслова *essere* як зв'язки. Вживання питального речення з питальними словами. Вживання заперечної форми речення. Вживання подвійного заперечення. Вживання безособових і номінативних речень; складносурядних речень; складнопідрядних речень з підрядним додатковим.

Морфологія. Іменник. Рід іменників. Вживання іменників у множині.

Артикль. Основні випадки вживання неозначеного, означеного, нульового артиклів. Форми роду і числа означеного артикля.

Прикметник. Форми роду і числа прикметників. Вищий і найвищий ступені порівняння прикметників.

Дієслово. Вживання часів дієслів *Modo Indicativo: Presente, Passato Prossimo, Passato Remoto, Imperfetto, Trapassato Prossimo, Trapassato Remoto, Futuro Semplice*. Наказовий спосіб. Модальні дієслова. Умовний спосіб (*Congiuntivo, Condizionale*). Вживання інфінітивних конструкцій.

Займенник. Вживання особових займенників у функції підмета, прямого і непрямого додатка. Вживання присвійних займенників.

Прислівник. Вживання ступенів порівняння прислівників.

б) для читання

Морфологія. Вступники повинні розпізнавати і розуміти при читанні речення, що містять *Presente, Passato Prossimo, Passato Remoto, Trapassato Prossimo, Trapassato Remoto, Futuro Semplice*.

Синтаксис. Вступники повинні розпізнавати і розуміти при читанні умовні речення, що виражають потенційні та нереальні дії, конструкції *Accusativo con Infinito, Accusativo con Gerundio*, інфінітивні, герундіальні, прикметникові конструкції.

ТЕМАТИКА РОЗМОВНИХ ТЕМ

БЛОК №1. ПРО СЕБЕ

1. Про себе і свою сім'ю. Мої захоплення.
2. Моя квартира.
3. Мій робочий день.

4. Мій день відпочинку.
5. Моя школа.
6. Моя майбутня професія.

БЛОК №2. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ. ДОЗВІЛЛЯ.

1. Канікули, відпустка.
2. Пори року, клімат, погода.
3. Спорт.
4. Моя улюблена книга/письменник.
5. Моя улюблена телепередача/фільм.
6. Газети та журнали, які я читаю.
7. Новини дня.
8. Художник, картини якого мені подобаються.
9. Музика, яку я люблю слухати.
10. Відвідування театру.
11. Подорожування.
12. Охорона навколишнього середовища.
13. У магазині.

БЛОК №3. УКРАЇНА.

1. Біля карти України.
2. Державний устрій України. Конституція України.
3. Пам'ятні дати з історії України.
4. Київ - столиця України.
5. Відомі діячі України.
6. Звичаї і традиції.
7. Визначні свята України.

БЛОК №4. КРАЇНА, МОВУ ЯКОЇ Я ВИВЧАЮ.

1. Країна, мову якої я вивчаю.
2. Столиця країни, мову якої я вивчаю.
3. Іноземні мови в сучасному суспільстві.
4. Видатні люди країни, мову якої я вивчаю.

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Вивчення народнопоетичної творчості – фольклору. Наука про фольклор. Взаємозв'язок фольклору з літературою, етнографією, музикою, театром, образотворчим мистецтвом і кіно. Загальнослов'янська основа української народнопоетичної творчості. Специфіка фольклору як мистецтва слова, його художня своєрідність. Взаємозв'язок жанрів фольклору.

Історична змінність фольклору (жанрового складу, персонажів, ідейно-художніх засобів). Проблема національної своєрідності у зв'язку з історією, суспільною функцією, взаємодією з творчістю інших народів. Перші відомості про фольклор у давньоруській літописній та давній українській літературі. Народнопоетична творчість і релігія. Культурно-історичні пам'ятки і фольклор. Збиральницька та дослідницька робота **М.Сумцова, М.Лободи, Д.Яворницького, А.Кримського, К.Квітки, В.Гнатюка, Ф.Колесси** та ін. Фольклористична діяльність **М.Цертелєва, М.Максимовича, О. і Ф.Бодянських, А.Метлинського, П.Куліша, М.Костомарова, С.Руданського, Марка Вовчка, П.Чубинського, І.Франка, Б.Грінченка, Лесі Українки**. Організаторська, видавнича та наукова фольклористична діяльність Інституту історії матеріальної культури АН УРСР (1934), Інституту українського фольклору (1936), Інституту народної творчості та мистецтва (1942), Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнології НАН України (1993), університетів, педінститутів тощо.

Історія фольклористики. Народна творчість епохи Київської Русі. Писемні пам'ятки XI-XIII ст. (Початковий літопис, Київський літопис, Галицько-Волинський літопис). **"Слово о полку Ігоревім"** – вершина використання народної поезії в письменстві Київської Русі. Билинний епос Київської Русі.

Фольклористика першої третини XIX ст. Фольклористична діяльність **М.Цертелєва, Доленги-Ходаковського, Й.Бодянського (Іська Материнки), І.Срезневського, І.Головацького, М.О.Максимовича**. Діяльність **"Руської трійці"** (М.Шашкевич, Я.Головацький, І.Вагилевич), перші експедиції (1832) для записування народної поезії. Видання **"Русалки Дністрової"** (1837). Українські

письменники Г.Квітка-Основ'яненко, П.Гулак-Артемівський, Є.Гребінка, М.Гоголь та народна творчість.

Українська фольклористика II пол. XIX ст. Фольклористична діяльність **М.Костомарова, А.Метлинського, М.Номиса, П.Куліша, О.Марковича, М.Драгоманова, П.Чубинського**, Українські письменники **Т.Шевченко, Марко Вовчок, С.Руданський, Ю.Федькович** та народна творчість. Організаторська, видавнича та наукова фольклористична діяльність Інституту історії матеріальної культури АН УРСР (1934). Інституту українського фольклору (1936), Інституту народної творчості та мистецтва (1942). Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнології НАН України (1993), університетів, педінститутів тощо.

Жанрологія. Замовляння як архаїчний народнопоетичний жанр. Господарська функція замовлянь. Єдність слова і дійства. Магічна мова замовлянь. Класифікація замовлянь. Суперечливість язичницьких і релігійних мотивів. Збирання, вивчення, публікація замовлянь. Заповнення у збірниках **П.Єфименка, П.Чубинського, Я.Новицького** та ін.

Обрядова поезія. Календарно-обрядова поезія. Загальна характеристика обрядової поезії. Тематично-художні цикли, їх зв'язок зі світоглядом хлібороба, його господарською діяльністю, побутом. Біблійні образи в календарно-обрядовій поезії. **Зимовий** цикл календарно-обрядової поезії. Колядки та щедрівки, їх тематика, ідейно-художня система, поетична символіка. **Веснянки.** Поділ веснянок за часом виникнення та функціонування. Весняні хороводи "Просо", "Мак", "Льон", "Подоланочка", "Воротар" тощо. Тематика веснянок і гаївок, їх образна система. Хліборобська тема, її соціальні мотиви, зв'язок із ліричними піснями. Веснянки про кохання. **Купальська поезія.** Відгомін язичницьких мотивів в обряді. Солярний, водяний, рослинний культи. Хліборобська і любовна магія. Сатиричні та гумористичні мотиви поезії. **Русальні пісні.** Культовий характер обряду. Мотиви поклоніння предкам, викликання дощу, проводи весни в русальній поезії. Мотиви кохання. **Жнивницька поезія.** Зажинкові, жнивні, обжинкові пісні. Звеличення праці у цих піснях, їх соціально-класовий характер. Символіка обряду зажинків та обжинків, відображення їх мотивів у поезії.

Праці **І.Франка, М.Сумцова, О.Потебні, М.Коробки, О.Дея, С.Грици, Ю.Крутя** про календарно-обрядову поезію. Збирання та вивчення календарно-обрядової поезії. Характеристика публікацій у збірниках **М.Максимовича, Я.Головацького, П.Чубинського, М.Лисенка, О.Дея, Н.Шумади** та ін.

Родинно-обрядова поезія. Сімейний характер родинно-обрядової поезії. Відображення в ній анімістичних уявлень наших предків. Аграрний характер обрядів і творів. **Весільний** обряд і поезія. Східнослов'янський ґрунт українського весілля, відголоски в ньому давніх форм шлюбу. Відображення історії та побуту народу. Характеристика дій, епізодів весільної драми. Магічно-заклинальні дійства. Ідейно-художній аналіз поезії (прощання з дівочтвом, страх перед чужою сім'єю, соціальні мотиви: соціальна нерівність шлюбу, тема сирітства тощо; психологічний паралелізм, поетична символіка, гіперболізація, антитеза, метафоризація). **Голосіння**, їх визначення, класифікація. Похоронні голосіння, їх зв'язок з обрядом. Рекрутські голосіння. Імпровізаційність – головна художня ознака голосінь. Соціальний характер цих творів. Ідейно-художні особливості голосінь. Взаємодія з іншими жанрами. **Збирання і вивчення родинно-обрядової поезії.** **Відомості про народну обрядовість у давньоруській літературі у працях** **Я.Ласицького, К.Саковича, Г.Боплана, Г.Калиновського.** Запис та публікації весільної поезії **З.Доленгою-Ходаковським, М.Максимовичем, Л.Голембйовським, В.Залеським, П.Лукашевичем, П.Чубинським** та ін.

Вечорниці й досвітки як форми традиційних розваг молоді. Зв'язок з народним календарем свят. Загальнослов'янський характер таких розваг. Музики, попряхи, вечірки. Дитячі вечорниці. Поетичні й прозові фольклорні твори, які звучать при цих розвагах. Магічний та розважальний характер танців. Обрядові дійства на вечорницях і досвітках. Ворожіння. Типи ворожінь. Магічна функція слова і дійства цих ворожінь. Характер символіки. Зв'язок із символікою поетичною. Види праці, яка виконується на вечорницях й досвітках. **Складчини** як розваги людей середнього та старшого віку. Естетичні та морально-виховні функції цих розваг. **М.Сумцов** про значення вечорниць та досвіток для українського народу. Праці **К.Копержинського, Т.Гавриленка, П.Іванова, В.Камінського, В.Ястребова** про ці народні традиції.

Загадка. Різновиди жанру. Тематичні групи загадок, їх ідейно-художній склад, господарські функції, педагогічне значення. Взаємодія загадок з творами інших жанрів фольклору. Збирання та публікації в книгах **Г.Ількевича, П.Сементовського, М.Закревського, М.Номиса, П.Чубинського** та інших збірниках, періодичних виданнях. Дослідження жанру. **І.Франко** про загадки. Праці **П.Попова, І.Березовського, В.Шкловського, М.Хмелюк.**

Прислів'я та приказки. Походження прислів'їв. Відображення в них історичних періодів боротьби народу проти експлуататорів. Тематичний склад жанру, ідейно-художні особливості, стиль. Приказки і фразеологія. Збирання і видання прислів'їв та приказок **В.Климентьєвим, І.Зинов'євим, І.Котляревським,**

В.Смирницьким, Г.Ількевичем, М.Номисом, О.Марковичем та іншими фольклористами. Публікації прислів'їв і приказок І.Франком. Дослідження жанру (праці П.Чубинського, М.Сумцова, П.Попова, М.Пазяка).

Дитячий фольклор. Жанрова система. Характер жанрів і груп дитячого фольклору. Колискові пісні, пестушки та утішки як твори старших поколінь із призначенням для дітей. Жанри, що виражають собою словесну гру – скоромовки, лічилки до ігор, дражнилки як твори найменших дітей. Соціальні мотиви в колискових піснях, пестушках, утішках, піснях-іграх, іграх-закличках. Пізнавальне й виховне значення багатьох зразків дитячого фольклору. Збирання, публікації, вивчення дитячого фольклору. Перші публікації дитячого фольклору. Збірники М.Лисенка, Лесі Українки. **Вивчення дитячого фольклору (праці Г.Виноградова, В.Анікіна, В.Василенка, В.Бойка, Г.Довженок, О.Марчун).**

Народна драма. Визначення народної драми. Форми народного драматичного дійства. Зародження драматичного мистецтва в календарних та родинних обрядах, іграх. Народні вистави "Млин", "Козак", їх образна система, ідейно-художні засоби. Вертепна драма. Ляльковий театр. "Живий вертеп", театральний реквізит цих вистав. Відображення соціально-історичних подій життя народу. Сатира і гумор у вертепній драмі, її поетичні особливості. Вивчення народної драми. Дослідження та публікації М.Тихонова, М.Маркевича, М.Щукіна, М.Петрова, П.Житецького, В.Перетца. Роль І.Франка у дослідженні історії і теорії вертепного театру. Праці О.Білецького, М.Грінченка, М.Йосипенка, Є.Марковського, М.Возняка, О.Кисіля, І.Волошина, М.Грица, О.Мишанича, Й.Федаса.

Дума. Специфічні особливості жанру, класифікація. Походження та історичний розвиток дум, взаємодія з іншими жанрами. Відомості про виконавців дум, визначних кобзарів та лірників. Думи про героїчну боротьбу українського народу проти турецько-татарських загарбників і про турецьку неволю, їх образна система. Думи про героїчну боротьбу українського народу проти шляхетсько-польського поневолення. Образи Б.Хмельницького, І.Богуна. Відображення соціальної диференціації у творах цього жанру. Соціально-побутові думи. Протиставлення в них високої моралі визискові і корисливості. Поетика жанру: особливості композиції, порівняння, епітетика, гіперболізація, антитеза, синонімічні тавтологічні звороти тощо. Розвиток ідейно-художньої системи в часі. Збирання і вивчення дум. Перші відомості про думи. Записи В.Ломиківського, М.Цертелева, М.Максимовича, П.Лукашевича, А.Метлинського, П.Куліша, М.Маркевича, Л.Мартиновича, В.Антоновича, М.Драгоманова, Б.Грінченка. Корпус дум у виданні К.Грушевської. Праці П.Житецького, Ф.Колесси, Б.Кирдана, С.Грици про думи та про їх виконавців. Дослідження дум ученими української діаспори. Н.Мойл-Кононенко, О.Грабович та ін..

Історична пісня. Визначення жанрових особливостей. Пісні про визвольну боротьбу народу проти іноземних загарбників. Пісні другої половини XVII – початку XVIII ст. Відображення участі трудових мас в історичних подіях. Пісні про стихійну селянську війну та її героїв. Антикріпосницькі настрої цих пісень та мотиви стихійного протесту трудящих проти тяжких умов життя і праці. Стрілецькі пісні, пісні бійців ОУН УПА. Збирання і дослідження історичних пісень. Публікації М.Цертелева, М.Максимовича, І.Срезневського, П.Лукашевича, А.Метлинського, П.Куліша, М.Закревського, Я.Головацького, М.Драгоманова, Я.Новицького, М.Лисенка, В.Антоновича, Д.Яворницького та ін.

Вивчення історичних пісень. М.Гоголь про історичні пісні. Дослідження І.Срезневського, М.Костомарова, О.Потебні, П.Житецького, Ф.Колесси.

Лірична пісня. Визначення жанру. Проблема походження, класифікація ліричних пісень. Родинно-обрядові пісні, ідейно-тематична своєрідність цих творів. Псня про кохання, про жіночу долю, вдовині, сирітські, колискові. Поетика ліричних пісень (психологічний паралелізм, лірична символіка, монологічність та діалогічність композицій, епітетика, метафоризація, синоніміка, інверсійність, ритміка і рима тощо). Збирання і вивчення ліричних пісень. Перші публікації в російських та українських збірниках кінця XVII – початку XIX ст. Публікації М.Максимовича, З.Доленги-Ходаковського, Вацлава з Олеська, Я.Головацького, Марка Вовчка, А.Метлинського, П.Лукашевича, П.Гнедича, М.Лисенка, В.Гнатюка, Д.Яворницького, І.Манжури та ін. Наукові розвідки О.Потебні, М.Лисенка, П.Житецького, М.Сумцова, К.Квітки, Д.Яворницького, Л.Копаниці. **Науково-теоретичне значення праць І.Франка про ліричні пісні для розвитку української фольклористики. Важливість наукових досліджень Ф.Колесси. Дослідження лірики кінця XIX – початку XX ст. М.Рильським, О.Деєм.**

Пісня-балада. Визначення жанру. Зв'язок пісень-балад із художньою літературою. Ідейно-художня специфіка народних балад. Відображення в них історії та побуту життя народу. Ідейно-тематичний склад. Поетична структура, сюжетність, драматизм, художній паралелізм, традиційна лірична символіка, метафоризація, тавтологічність тощо. Взаємодія з іншими жанрами фольклору.

Збирання, публікація, дослідження балад. Перші записи українських пісень-балад. Публікації М.Максимовича, Я.Головацького, В.Шухевича, А.Метлинського, П.Чубинського, О.Роздольського, В.Гнатюка, О.Кольберга, Е.Руликовського. Важливість для української фольклористики теоретичних досліджень **І.Франка** "Студії над українськими народними піснями", "Жіноча неволя в руських піснях

народних", "Тополя" Т.Шевченка". Наукові дослідження балад О.Потебнею, В.Охрімовичем, Ц.Нейманом, Ф.Колессою. Праці О.Дея, А.Кінька, С.Мишанича про твори цього жанру.

Пісня літературного походження. Поняття "пісні літературного походження". Визначення цього різновиду народної пісенності. Проблема авторства у піснях літературного походження в українському фольклорі. Термінологія, що застосовувалася для характеристики цих пісень у процесі їх вивчення.

Місце пісень літературного походження в українському фольклорі. Зміст і форма літературних творів, що сприймаються народом і фольклоризуються, їх різноманітність. Історично зумовлена своєрідність фольклорно-літературних взаємин у певний період розвитку літератури і фольклору. Найдавніші зразки цих творів в українському фольклорі. Пісні невідомих авторів. Пісні, що приписувалися окремим поетам. Пісні на слова відомих письменників. Збагачення українського фольклору піснями літературного походження у ХІХ ст. Фольклоризація творів І.Котляревського, Т.Шевченка. Творча праця народу над віршами поетів. Характер внесених народом змін в авторський твір у процесі його фольклоризації. Збирання, публікації і дослідження пісень літературного походження в українському фольклорі (І.Срезневський, М.Петров, В.Перетц, П.Житецький, В.Данилов, І.Франко, В.Гнатюк, Ф.Колесса, М.Возняк, В.Щурат та ін.). Публікація та вивчення пісень літературного походження від 20-х рр. ХХ ст. до останнього часу (збірники **А.Хвилі, М.Гордійчука, З.Василенко, Г.Нудьги, В.Бойка та А.Омельченка, Ф.Погребенника** та ін.).

Коломийки та частівки. Визначення коломийки. Визначення частівки. Спільне та відмінне в їх художній структурі. Походження термінів. Типологія коломийок і частівок із малими пісенними жанрами інших народів, їх ідейно-тематичний склад, соціальне спрямування. Висвітлення побуту народу, ліричних почуттів, родинних і сімейних проблем. Поетика коломийок і частівок. Збирання, публікації та дослідження коломийок і частівок, їх пресні записи. Збірники П.Лукашевича, П.Чубинського, В.Шухевича, О.Роздольського, К.Квітки. Записи та дослідження коломийок І.Франком і В.Гнатюком. Наукові висновки про розвиток коломийок та частівок і засвоєння їх художньою літературою.

Українські вчені про походження та побутування коломийок і частівок та їх ідейно-художню вартість. Праці Н.Шумади, М.Грінченка, В.Хоменко, С.Грици.

Казка. Визначення жанру. Своєрідність художньої вигадки. Естетична та ідейна функція, ідейно-тематичний склад казок. Їх образна система. Казки чарівні, ідейно-художні ознаки цього різновиду. Сюжетно-тематичний обсяг. Активні і пасивні персонажі цих казок. Жіночі образи. Морально-естетичні ідеали трудового народу, втілені в героях чарівних казок. Соціальні мотиви. Поетика творів даного різновиду (композиція, художні засоби, казкова обрядовість: ретардація, образна система, анафора). **Казки про тварин.** Вплив уявлень первісної людини на формування тваринного епосу. Антропоморфізм. Алегоричні та повчально-розважальні оповіді. Соціально-викривальні функції алегоричних казок. **Комулятивні казки,** оригінальність їх композиції, виховна функція. Поетичні засоби казок про тварин. **Побутові казки,** їх класифікація: казки дидактичні, сімейно-антагоністичні, сатиричні відображення становлення класових відносин періоду феодалізму в дидактичних казках, персоніфіковані образи Долі, Щастя, Кривди, Злиднів у цих творах. Зображення проблеми соціальних інститутів доби розкладу родового ладу і формування феодалізму в казках сімейно-антагоністичних. Художні засоби казок. Сатиричні та комедійні маски дурнів та блазнів, їх ідейно-художні функції в казках. Поетика побутових казок. Українські казкарі. Збирання, публікація, дослідження народних казок. Казкові сюжети в літописних та агіографічних, перекладних, полемічних і проповідницьких творах.

Публікації казок **І.Рудченком, М.Костомаровим, П.Кулішем, М.Драгомановим, П.Чубинським, А.Димінським, В.Шухевичем, О.Роздольським, Б.Грінченком, В.Гнатюком, Оленою Пчілкою.**

Анекдот. Визначення жанру. Ідейно-тематична структура анекдотів, викриття в них суспільних вад, низької моралі. Художні засоби, гротескність, гіперболізація певних рис, антитеза. Зв'язок інтонації з текстом, лексикою твору. В.Гнатюк про стиль оповідачів анекдотів. Збирання, публікації, дослідження анекдотів. Г.Квітка-Основ'яненко, І.Нечуй-Левицький про анекдоти та їх оповідачів.

"Галицько-руські анекдоти" В.Гнатюка. Анекдоти у збірниках **І.Рудченка, П.Чубинського, М.Драгоманова, І.Манжури.** Дослідження жанру **М.Сумцовим, А.Пельтцером, Г.Сухобус, І.Березовським, О.Деєм.**

Легенди, перекази, оповіді. Класифікація. **Міфологічна легенда.** Повір'я і міфологічна легенда. Образна система демонологічних легенд. Легенди про мавок, русалок, чортів, домовиків, водяників, мерців, тощо. Психологічні мотиви образів міфологічних легенд. Етимологічні та ономастичні легенди. Героїчні легенди, перекази, відображення в них історії Київської Русі, подій героїчної боротьби українського народу проти турецько-татарського іґа, визвольної війни 1648-1654рр. Героїзація ватажків селянських повстань XVII – поч. XX ст. – народних месників. Ідеї соціальної боротьби, звеличення праці, розуму, трудящих. Поетика і стильові особливості пейзажу в міфологічних та героїчних переказах.

Апокрифічні легенди, їх зв'язок із церковною книжністю. Біблійні та народні легенди. Сатира і гумор в апокрифічних легендах. Соціальне звучання легенд про великого грішника.

Художні засоби легенд. Збирання, публікація, дослідження, відображення в художній літературі. Легенди і перекази в літописній літературі (X-XII ст.), проповідницькій літературі (XVII – XVIII ст.) Використання жанру художньою літературою першої половини XIX ст. Збирання публікація та дослідження легенд і переказів **М.Костомаровим, М.Драгомановим, П.Кулішем, П.Івановим, М.Васильєвим, В.Калдашем, П.Чубинським, Б.Грінченком, Ю.Яворським, Д.Яворницьким** та ін.

"Галицько-руські лєнди" В.Гнатюка, його наукові розвідки про легенди і перекази. Статті І.Франка про твори цього жанру. Апокрифи і легенди з українських рукописів І.Франка.

Емігрантський фольклор. Українські народні пісні про еміграцію населення із західноукраїнських земель в другій половині XIX ст. Еміграція континентальна: Німеччина, Угорщина, Швеція. Еміграція за межі континенту: США, Канада, Мексика, Бразилія, Аргентина. Пісні про еміграцію – драматична епопея про шукачів "земного раю". Особливості емігрантського фольклору (хроніка, публіцистика). Оповідь-монолог "Як я з краю виїжджаю" – масштабний твір-хроніка про еміграцію. Перший збирач емігрантських пісень В.Гнатюк. І.Франко, Ф.Колесса, Й. Роздольський, М.Драгоманов про емігрантський фольклор.

Література до курсу

Афанасьєв А.Н. Древо жизни: Избранные статьи. –М.: Современник, 1982.

Березовський І.П. Українська радянська фольклористика. Етапи розвитку. Проблематика. –К., 1968.

Бойко В.Г. Поетичне слово народу і літературознавчий процес. Проблема фольклорних традицій у становленні української радянської поезії. –К., 1969.

Бойко В.Г. Сучасна народна поетична творчість на Україні: основні тенденції розвитку. –К., 1973.

Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні. –К., 1988.

Булашев Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та іруваннях. –К., 1992.

Восточно-славянський фольклор. Словарь научной и народной терминологии. Отв. Редактор К.П.Кабашников. –Минск, 1993.

Гнатюк В.М. Вибрані статті про народну творчість. –К., 1966.

Грица С.Й. Мелос української народної епіки. –К., 1979.

Гордійчук М.М. Фольклор і фольклористика. –К., 1979.

Грицай М.С., Бойко В.Г., Дунаєвська Л.Ф. Українська народнопоетична творчість. –К., 1983.

Грушевський М.С. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. 1. – К.: Либідь, 1993.

Дей О.І. Сторінки з історії української фольклористики. –К., 1975.

Дей О.І. Спілкування митців з народною поезією. –К., 1981.

Дитячий фольклор. Коліскові пісні та забавлянки / Упоряд., примітки Г.В.Довженок. Нот. матеріал підготувала К.М. Луганська. –К.: Наукова думка, 1984.

Дунаєвська Л.Ф. Українська народна казка. –К., 1987.

Записки о Южной Руси: Издал П.Кулиш. –К., 1994.

З живого джерела: Укр. нар. Казки в записах, переказах та публікаціях укр. письменників/ Упоряд., літ. оброб., вступ. ст. та примітки Л.Ф.Дунаєвської. –К., 1990.

Івановська О. Функціонально-образна система фольклору. –К. 2007

Іларіон митрополит. Дохристиянські вірування українського народу: Іст. реліг. моногр. –К., 1991.

Качкан В.А. Українське народознавство в іменах: У 2 ч./ За ред. А.З.Москаленка; Передм. А.Г.Погрібного. –К., 1994.

Кирчів Р.Ф. Етнографічно-фольклористична діяльність "Руської трійці". –К., 1990.

Кирчів Р.Ф. Український фольклор у польській літературі. Період романтизму. –К., 1971.

Колесса Ф. Фольклористичні праці. –К, 1970.

- Круть Ю.З. Хліборобська обрядова поезія слов'ян. –К., 1973.
- Курочкін О.В. Новорічні свята українців. Традиції і сучасність. –К., 1978.
- Лавров Ф. Кобзарі. Нариси з історії кобзарства в Україні. –К., 1980.
- Мишанич С.В. Усні народні оповідання. Питання поетики. –К., 1986.
- Милорадович В.П. Українська відьма: Нариси з української демонології / Упоряд., передмова О.М.Таланчук. –К., 1993.
- Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу / Ескіз української міфології/. –К., 1992.
- Нудьга Г.А. Українська дума і пісня в світі. Львів, 1997, кн. 1; 1998, кн. 2.
- Пазяк М.М. Українські прислів'я і приказки. Проблеми пареміології і пареміографії. –К., 1984.
- Пазяк М.М. Фольклористичні праці, видані Академією наук України. 1918-1998 // НТЕ. 1998, № 5-6. –С. 130-133.
- Потебня А.А. Слово и миф. –М., 1989.
- Рильський М. Література і народна творчість. –К., 1956.
- Сиваченко М. Є. Літературознавчі та фольклористичні розвідки. –К., 1974.
- Слов'янська фольклористика. –К., 1989.
- Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича. –К.: Либідь, 1993.
- Українські замовляння / Упоряд. М.Н.Москаленко; автор передмови М.О.Новикова –К.: Дніпро, 1993.
- Українські народні казки / Упор. В.Г.Бойко. –К., 1977.
- Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. –К., 1991.
- Федас Й.Ю. Український народний вертеп. У дослідженнях ХІХ – ХХ ст. –К., 1982.
- Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича / Упоряд. О.І.Дей. –К., 1983.
- Франко І. Вибрані статті про народну творчість. –К., 1955.
- Фрезер Д.Д. Золотая ветвь: Исследование магии и религии. –М., 1986.
- Чубинський П.П. Мудрість віків: (Укр. народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського): У 2 кн. –К.: Мистецтво, 1995.
- Шумада Н.С. Сучасна пісенність слов'янських народів. –К., 1981.

Затверджено Вченою радою Інституту філології
(Протокол № 8 від 27 березня 2012 року)